

Processtukken II

Citation for published version (APA):

Spronken, T. (1996). Processtukken II. *Delikt en Delinkwent*, 26(10), 1029-1035.

Document status and date:

Published: 01/01/1996

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

kwaliteitsstelsel zoals overeengekomen met de korpsbeheerders, vastgelegd.

Per 1 januari 1996 is bij het ministerie van binnenlandse zaken de Inspectie Politie opgericht. Aan de Inspectie Politie zullen naast de taken ten aanzien van de kwaliteitszorg, nog twee andere taken worden opgedragen. Dat betreft allereerst het thematisch toetsen van specifieke onderdelen van de taakuitvoering dan wel het beheer van de politie. De vaststelling van de onderwerpen zal steeds plaatsvinden na overleg met het politieveld.

Daarnaast zal, als daar aanleiding toe is, aan de Inspectie ook onderzoek worden opgedragen naar ingrijpende gebeurtenissen met betrekking tot de politie. Hiermee hebben de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie een mogelijkheid om onderzoek te doen naar gebeurtenissen waarbij veel tumult is ontstaan over het optreden van de politie. Van deze mogelijkheid zal in beginsel alleen gebruik worden gemaakt wanneer de korpsbeheerder en het bevoegd gezag zelf geen onderzoek instellen vanuit hun verantwoordelijkheid voor het optreden, dan wel geen onderzoek instellen op een wijze die voldoende tegemoet komt aan de verantwoordelijkheid op rijksniveau, aldus de ministers.

Advocatuur

Processtukken II

In de vorige rubriek (DD 26 (1996), p. 685-686) werd in het kader van de uitspraken van de rechtbank Rotterdam van 13 september 1995 (NJ

1996, 343) en de hoge raad d.d. 7 mei 1996 (DD 96.286; NJB 1996, nr. 65) aandacht besteed aan het begrip processtukken in relatie tot de proactieve fase in de opsporing. De rechtbank Rotterdam bepaalde dat artikel 30, lid 1, Sv van toepassing is op alle stukken die van belang kunnen zijn voor de beantwoording van een van de vragen van de artikelen 348 en 350 Sv, ongeacht of deze nu aan het procesdossier zijn toegevoegd of niet. De hoge raad maakte een onderscheid tussen processtukken en *andere* stukken (fotoboeken) waarvan de verdediging kennisneming niet kan worden onthouden indien de verdediging de betrouwbaarheid of rechtmatigheid van enig bewijsmiddel aanvecht. Ten aanzien van deze *andere* stukken achtte de hoge raad een beperkte kennisneming door de raadvrouw met uitsluiting van de verdachte toelaatbaar. Door het hanteren van deze constructie (een stuk niet aanmerken als processtuk, terwijl het i.c. wel ter inzage aan de raadvrouw werd gegeven), kan het recht op kennisneming worden beperkt op een wijze waarin de wet niet voorziet, ware het wel als processtuk aangemerkt.

Volgend op bovengenoemde uitspraken zijn nog drie uitspraken gedaan die van belang zijn: twee arresten van de hoge raad, beide op 16 september 1996 onder de nrs. 102.800 en 102.816 gewezen en een beslissing van de rechtbank Amsterdam d.d. 10 oktober 1996 in de aldaar aanhangige zaken tegen 'de Hakkelaar'.

In het arrest van de hoge raad, nr. 102.800 wordt blijkens de ingediende middelen geklaagd over de *inhoudelijke* onvolledigheid van de processtukken doordat over de wijze waarop CID-informatie is verstrekt niet in

het proces-verbaal is gerelateerd. Aan de zijde van de verdediging bestond de - op wel aanwezige processtukken gefundeerde - verdenking dat er waarschijnlijk infiltratie of pseudokoop had plaatsgevonden. Bovendien was over observatie-activiteiten niet volledig gerapporteerd. Het hof had naar aanleiding van een daarop gebaseerd verweer overwogen:

'In zijn algemeenheid dient het strafdossier de voor de strafzaak relevante gegevens te bevatten die bij de opsporing zijn verzameld. Opsporingsambtenaren zijn echter niet op straffe van niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie gehouden tot het opmaken van een proces-verbaal van ieder verrichting of bevinding in het kader van de opsporing van mogelijk gepleegde strafbare feiten. Aanvaardbaar is dat het opmaken van een proces-verbaal of het inzenden daarvan aan de officier van justitie achterwege blijft voor zover de betrokken verrichting of bevinding relevantie mist. Aanvaardbaar is ook dat gegevens over de wijze waarop informatie is verstrekt, buiten het proces-verbaal worden gehouden, indien de veiligheid van de informatieverschaffer en het beschikbaar blijven van zijn informatie in andere zaken dat vergen.'

Vervolgens overweegt het hof dat als er aanwijzingen zijn dat bevindingen waarvan geen proces-verbaal is opge maakt van belang kunnen zijn, betrokken verbalisanten op de zitting gehoord kunnen worden. Dat was in casu ook gebeurd en de betrokken opsporingsambtenaar had ter zitting onder ede verklaard dat er geen sprake was geweest van infiltratie of pseudokoop. Voorts bleek uit het dossier volgens het hof niet dat er

sprake zou zijn van onrechtmatige infiltratie.

In het cassatiemiddel werd erover geklaagd dat het hof de betekenis van artikel 152 Sv had miskend nu het opsporingsambtenaren niet vrijstaat naar eigen goeddunken het opmaken van een proces-verbaal achterwege te laten, dat belangen van derden daar op zichzelf onvoldoende grond toe bieden (HR 19 december 1995, NJ 1996, 249 Zwolsman) en dat op grond van het dossier (waarin zich de verzochte gegevens niet bevinden) logischerwijs niet kan worden opge maakt dat er geen onrechtmatige infiltratie zou hebben plaatsgevonden. De hoge raad zag - ondanks de ruime interpretatie van het hof van de verplichting ex art. 152 Sv geen aanleiding het arrest van het hof te casseren. De hoge raad stelt vast dat de wet aan de niet-naleving van het bepaalde in 152 Sv geen rechtsgevolgen verbindt en dat niet-naleving slechts zou kunnen leiden tot niet-ontvankelijkheid van het OM indien zulks een ernstige schending van de beginselen van behoorlijke procesorde zou opleveren. Ook overigens geeft 's hofs oordeel naar de mening van de hoge raad geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting.

De beslissing over de relevantie van processen-verbaal c.q. de noodzaak tot het opmaken van dergelijke processen-verbaal mag kennelijk nu ook aan de opsporingsambtenaar worden overgelaten.

In hoge raad nr. 102.816 gaat het om een zaak waarbij de officier voortdurend traag was in het voegen van stukken in het procesdossier en bij herhaling pas overging tot voeging van stukken nadat de verdediging middels brieven en bezwaarschriften had geklaagd over de onvol-

ledigheid van het dossier. Ook nadat de rechtbank in eerste aanleg had beslist dat het gehele dossier ter beschikking van de verdediging moest komen, zijn nog tijdens de behandeling in hoger beroep relevante stukken achtergehouden en pas na verzoek van de verdediging aan het dossier toegevoegd. Wegens het stelselmatig achterhouden van relevante informatie werd door de verdediging de niet-ontvankelijkheid van het OM bepleit.

Het hof overwoog dat de positie en taak van het OM met zich meebrengt dat de officier van justitie een selectie maakt uit de relevante processen-verbaal en bescheiden die dan vervolgens in het dossier worden opgenomen. Slechts indien aannemelijk zou worden dat het niet in het dossier voegen van stukken door de officier van justitie zou zijn geschied met het oogmerk de belangen van de verdediging te schaden, zou dat kunnen raken aan de ontvankelijkheid van het OM.

In het cassatiemiddel werd gesteld dat ook zonder oogmerk tot misleiding van de verdediging het OM een selectie kan maken die nadelig voor de verdediging kan zijn, omdat vooronderstellingen omtrent relevantie discutabel kunnen zijn. Ook dan kan er sprake zijn van grove veronachtzaming van de belangen van de verdediging. Een selectie uit de relevante stukken is in strijd met artikel 6 EVRM, nu het EHRM heeft uitgesproken dat een vereiste van een eerlijk proces is, dat het OM 'all material evidence for or against the accused' aan de verdediging bekend maakt (EHRM 16 december 1992, Edwards).

De hoge raad herhaalde zijn algemene overwegingen ten aanzien van

de processtukken van 7 mei 1996 (DD 96.286; NJB 1996, nr. 65) en voegde daar aan toe dat de opvatting dat geen enkele selectie van processtukken is toegestaan niet als juist wordt aanvaard. Verder repareert de hoge raad de overweging van het hof door te stellen dat het hof kennelijk niet alleen heeft bedoeld dat er voor niet-ontvankelijkheid van het OM pas plaats is bij doelbewuste schending van het recht van de verdachte op een eerlijke behandeling, maar dat het hof ook bedoeld heeft dat er evenmin sprake is van grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte, waardoor diens recht op een eerlijke behandeling tekort is gedaan.

De zware 'Zwolsman-toets' is, zoals al viel te verwachten, kennelijk niet alleen van toepassing op het hanteren van opsporingsmethoden, maar ook op het handelen van de officier van justitie die in eerste instantie het dossier samenstelt.

Als laatste uitspraak rest nog een beslissing van de rechtbank Amsterdam in de zaak van 'de Hakkelaar', waarvan de inhoudelijke behandeling in december 1996/januari 1997 gepland staat. Ook daar speelt zich voorafgaande aan de inhoudelijke behandeling ter zitting het gevecht tussen het OM en verdediging om informatie over de (pro-actieve) opsporingsfase af, waarbij de rechtbank als strafrechtelijke 'rolrechter' fungeert. Op 9 en 10 oktober 1996 waren de rollen echter omgekeerd. Het was niet de verdediging die stukken aan het dossier toegevoegd wilde zien, maar de officier van justitie die verzocht om overlegging van stukken in de handen van de verdediging. Wat was er nu gebeurd? De verdediging had de officier van justitie

tie Valente als getuige opgeroepen om informatie te verkrijgen over verschillende facetten van het opsporingsonderzoek in de zaak tegen 'de Hakkelaar' c.s. Tijdens het verhoor van Valente ontstond er discussie over de vraag of Valente bepaalde vragen van de verdediging diende te beantwoorden. Valente betwistte de relevantie van die vragen. De verdediging heeft daarop de RC vertrouwelijk stukken getoond, waarna de RC heeft beslist dat de vragen door Valente beantwoord dienden te worden. Tijdens de pro-forma zitting op 9 oktober 1996 eiste het OM, met een beroep op de equality of arms, dat de aan de RC getoonde stukken door de verdediging aan de processtukken dienden te worden toegevoegd.

Daarnaast had de verdediging met betrekking tot de kroongetuige A. brieven naar buitenlandse autoriteiten gezonden. Ook deze brieven dienden volgens het OM aan het dossier te worden toegevoegd.

De verdediging verweerde zich hier-
tegen door te stellen:

- dat de garanties van artikel 6 EVRM en 14 Bupo waarborgen voor de verdachte inhouden en niet voor het OM;
- dat de aan de RC getoonde stukken vertrouwelijk aan de verdediging ter beschikking waren gesteld en dat het de verdediging vrij stond - in het belang van de verdachte - deze vertrouwelijkheid op te heffen ten overstaan van de RC en niet ten overstaan van het OM;
- dat tegen de beslissing van de RC de inhoud van de aan hem voorgelegde stukken niet te openbaren, geen rechtsmiddel openstaat.
- dat het verschoningsrecht alleen tegen de wil van de verdediging kan worden opgeheven indien er zich een

situatie voordoet zoals in artikel 98, lid 2, Sv (inbeslagneming/huiszoeking bij verschoningsgerechtigden).

De rechtbank wees het verzoek van de officier van justitie af, zij het met een wat onduidelijke motivering en zonder op het verweer van de verdediging in te gaan:

'Noch ten aanzien van de tijdens het verhoor van de getuige Valente door de rechter-commissaris door een van de raadslieden van de verdachte R. aan de rechter-commissaris getoonde verklaringen noch ten aanzien van de brieven die door de raadslieden van de verdachte V. en R. met betrekking tot de getuige A. aan buitenlandse autoriteiten gezonden brieven is de rechtbank gebleken dat het noodzakelijk is die stukken over te leggen.

Ten aanzien van de hiervoor bedoelde verklaringen overweegt de rechtbank in het bijzonder dat die verklaringen aan de rechter-commissaris zijn getoond in het kader van een tijdens het verhoor van de getuige Valente ontstaan verschil van inzicht over de vraag naar de relevantie van door een van de raadslieden van verdachte R. aan de getuige gestelde en te stellen vragen. Teneinde zich daaromtrent een verantwoord oordeel te kunnen vormen heeft de rechter-commissaris inzage gekregen in enkele verklaringen die zich onder de berusting van de verdediging bevonden en bevinden. Mede gelet op het feit dat de rechter-commissaris blijkens het desbetreffende proces-verbaal aan het openbaar ministerie tevoren heeft meegedeeld dat in het proces-verbaal zou worden vermeld "op welke wijze de relevantie van de vragen voor dit moment is aangegeven" - hetgeen vervolgens ook is gebeurd - is de rechtbank van oordeel dat van stukken die de rechter-com-

missaris tot de onderhavige orde-maatregel hebben gebracht onder de gegeven omstandigheden niet kan worden gezegd dat kennisneming daarvan noodzakelijk is.'

(Anonieme) getuigen en het EVRM

Uit recente uitspraken van het EHRM blijkt, dat het EHRM in zaken waarbij slachtoffers/getuigen door anoniemiteit of wegens psychische belasting niet afdoende door de verdediging gehoord zijn, bij de afweging of artikel 6, lid 1 en lid 3d, EVRM geschonden is, de belangen van de getuigen meeweegt. Het betreft de zaken Baegen (EHRM 27 oktober 1995), Doorson (EHRM 26 maart 1996) en Finkensieper (EHRM 14 maart 1996 (screeningpanel) en Resolutie Comité van Ministers 15 mei 1995 (zie E. Myjer NJCM-Bulletin 21-3 (1996) pp. 451-458; NJCM-Bulletin 21-4 (1996) pp. 572-583 en NJCM-Bulletin 21-6 (1996) pp. 856-866; zie ook E. Myjer, Slachtoffers van zedendelicten en Straatsburgse rechtsbescherming, NJB 1996, p. 437-442).

In de zaak Baegen is het niet tot een inhoudelijke beoordeling van het EHRM gekomen omdat ten tijde van de behandeling voor het EHRM de klager spoorloos was. In deze zaak ging het om een verkrachting waarbij de aangeefster anoniem wilde blijven. De verdediging was door de RC in de gelegenheid gesteld schriftelijke vragen op te geven maar had hier geen gebruik van gemaakt. Naast de verklaring van het anonieme slachtoffer was voor de bewezenverklaring gebruik gemaakt van de verklaring van haar moeder, die eveneens anoniem is gebleven, een verklaring van de medeverdachte van Baegen en

verklaringen van de politieagenten tegenover wie de anonieme getuigen verklaringen hadden afgelegd.

De ECRM achtte artikel 6 EVRM niet geschonden en overwoog dat in zaken met betrekking tot seksuele misdrijven geaccepteerd wordt dat er maatregelen worden genomen om de slachtoffers te beschermen tegen represailles. De ECRM nam het de verdediging kwalijk dat zij geen gebruik had gemaakt van de mogelijkheid van het stellen van schriftelijke vragen aan de anonieme getuigen. Ook overwoog de ECRM dat Baegen geweigerd had een bloed- of speekselonderzoek te ondergaan waarmee hij zijn onschuld had kunnen aantonen. Daarnaast achtte de ECRM voldoende bewijs uit niet anonieme bron aanwezig. Het EHRM vond geen aanleiding ambtshalve het standpunt van de ECRM te herzien, ook omdat er nog een andere gelijksoortige zaak op dat moment bij het EHRM aanhangig was. Die andere zaak was de zaak Doorson.

Doorson was veroordeeld voor het dealen van drugs en de belastende verklaringen waren afgelegd door junks, waarvan er twee met naam en toenaam wilden getuigen en waarvan er zes anoniem wilden blijven. Slechts één van de bekende getuigen kwam ter zitting als getuige opdagen en trok zijn belastende verklaring in. Twee anonieme getuigen waren in aanwezigheid van de raadsman van Doorson door de RC gehoord. Doorson werd veroordeeld op de navolgende bewijsmiddelen: CID informatie van de politie dat hij bekend stond als drugsdealer; de verklaringen van twee anonieme getuigen afgelegd bij de RC in aanwezigheid van de raadsman; het feit dat Doorson ter zitting had verklaard dat de foto die door de

Advocatuur

getuigen is aangewezen zijn foto was; de verklaringen van de twee met name bekende getuigen tegenover de politie afgelegd.

Het EHRM acht artikel 6 EVRM niet geschonden en overweegt hierbij dat artikel 6 EVRM weliswaar niet met zoveel woorden de belangen van getuigen beschermt, maar dat indien het gaat om getuigen wiens vrijheid of zekerheid op het spel staat de rechten van getuigen ex artikel 8 EVRM in beeld komen: 'Against this background, principles of fair trial also require that in appropriate cases the interests of the defence are balanced against those of witnesses or victims called upon to testify'. Verder overweegt het EHRM dat de twee anonieme getuigen zijn ondervraagd in aanwezigheid van de verdediging die in de gelegenheid is gesteld vragen te stellen. De anonieme getuigen hebben Doorson van een foto herkend waarvan hij zelf verklaard heeft dat dit een foto van hem is. In dit geval acht het EHRM het nadeel van het feit dat Doorson de getuigen niet zelf heeft kunnen ondervragen op de zitting voldoende gecompenseerd.

Het EHRM overweegt echter nog ten overvloede:

'Finally, it should be recalled that even when 'counterbalancing' procedures are found to compensate sufficiently the handicaps under which the defence labours, a conviction should not be based either solely or to a decisive extent on anonymous statements. That, however, is not the case here: it is sufficiently clear that the national court did not base its finding of guilt solely or to a decisive extent on the evidence on Y.15 and Y.16).

Gelet op de uitspraak in de Doorson zaak is het niet verwonderlijk dat in

de zaak Finkensieper, waarin de ECRM van mening was dat artikel 6 EVRM niet geschonden is, het screeningpanel van het EHRM (dat beslist of de klager de zaak kan voorleggen aan het EHRM) heeft beslist dat de zaak geen nieuwe vragen met betrekking tot de interpretatie van artikel 6 EVRM oproept. Bij Finkensieper was één slachtoffer C., noch bij de RC en noch ter zitting gehoord en had C. alleen een verklaring afgelegd bij de politie. Verder was de bewezenverklaring van seksueel misbruik van C. gebaseerd op een verklaring van een vriend afgelegd bij de politie, waaraan C. had verteld wat Finkensieper haar zou hebben aangedaan, een verklaring van een groepsleider die een brief van C. inhoudende beschuldigingen van seksueel misbruik aan het adres van Finkensieper had ontvangen, een verklaring van iemand bij wie C. in therapie was geweest, een verklaring van een andere therapeut die ook vernomen had van C. dat zij door Finkensieper seksueel zou zijn misbruikt en last but not least de verklaringen van de verbalisanten die C. hebben gehoord. De ECRM acht de klacht van Finkensieper niet gegrond en baseert dit op dezelfde overweging als in de Doorson-zaak (zie hierboven) en maakt daarbij een afweging tussen de belangen van de verdediging en de getuige die slachtoffer is van seksueel misbruik. Opmerkelijk is dat de ECRM alle andere hierboven genoemde bewijsmiddelen aanmerkt als 'other evidence' terwijl dit allemaal verklaringen zijn van getuigen aan wie C. haar verhaal heeft gedaan. Dit lijkt in tegenspraak met eerdere uitspraken van het EHRM (o.a. Kostovski, EHRM 20 november 1989, NJ 1990, 245) waarin

het EHRM het getuigen-criterium materieel opvat in die zin dat de rechten ex artikel 6 EVRM moeten kunnen worden uitgeoefend t.a.v. de oorspronkelijke getuige en dat dit niet kan worden gecompenseerd door ondervraging van een getuige van horen zeggen.

Hoever het EHRM wil gaan in het beveiligen van getuigen zal blijken in een zaak die op 23 januari 1997 bij het EHRM zal worden behandeld, de zaak V. Mechelen e.a. (E. Myjer, NJCM-Bulletin 21-6 (1996) pp. 867-873). In deze zaak is het bewijs van daderschap van een zogenaamde 'ramkraak' van een postkantoor en een daarop volgende schietpartij tussen de daders in de vluchtauto en de achtervolgende politieauto, uitsluitend gebaseerd op verklaringen van anoniem gebleven leden van een observatieteam, die verklaren de daders in de vluchtauto tijdens de achtervolging te hebben herkend. Tijdens het verhoor bij de RC kon de verdediging middels een telefoonverbinding aan de getuigen vragen stellen. Niet alle vragen behoefden te worden beantwoord en bovendien waren er problemen met de verbinding die vaak gedurende langere tijd uitviel. De ECRM achtte het recht op een eerlijk proces niet geschonden en het EHRM zal hierover het laatste woord spreken. Het verschil met de hiervoor genoemde zaken is dat de ECRM heeft vastgesteld dat in deze zaak het bewijs wel in overwegende

mate is gebaseerd op anonieme getuigenverklaringen, hetgeen naar de mening van het ECRM en het EHRM in de zaken Doorson en Finkensieper niet het geval was.

Advocaat bij politieverhoor

Het wordt weer eens tijd de oude discussie over de aanwezigheid van de advocaat bij het politieverhoor op te rakelen nu op basis van een recente uitspraak van het EHRM in de zaak Murray kan worden geconcludeerd dat advocaten zowel voorafgaande als tijdens het politieverhoor niet meer kan worden geweigerd een verdachte bij te staan (EHRM 8 februari 1996, zie T. Spronken, *Nemo Tenetur, zwijgrecht en advocatenbijstand bij het politieverhoor: de zaak Murray*, Advocatenblad 1996, pp. 420-424 en E. Myjer, NJCM-Bulletin 21-5, pp. 706-724).

Het is de vraag of de impact van deze uitspraak al tot de advocatuur is doorgedrongen. Een andere vraag is of de rechtsbijstand aan verdachten die worden opgehouden voor verhoor en tijdens de in verzekeringstelling wel organisatorisch en financieel door de advocatuur te behappen is. De Orde van Advocaten zal zich moeten gaan bezinnen over adequate maatregelen om rechtsbijstand tijdens het politieverhoor voor verdachten die daar gebruik van willen maken te garanderen.